

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/29, p. 561-568

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12538>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. Dr. Cemal GÜVEN –
Yrd. Doç. Dr. Erol YÜKSEL

This article was checked by iThenticate.

BOSNALI BİR ORYANTALİST'İN ATATÜRK'E DAİR İZLENİMLERİ

Cemile TEKİN*

ÖZET

Mustafa Kemal Atatürk, Türk Tarihine önem veren bir liderdi. Türk Milleti'ne milli benliğini kazandırmak düşüncesiyle 2 Temmuz 1932 ve 20 Eylül 1937'de iki kez Türk Tarih Kongresi düzenletmiş; bu toplantılara çok sayıda Batılı bilim adamını davet ettirmiştir. İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında düzenlenen II. Türk Tarih Kongresi'ne Türkler dışında on üç yabancı ülkeden tarih alanında tanınmış bilim adamı katılmıştır. Bunlardan biri de Bosnalı Oryantalist Prof. Dr. Fehim Bayraktareviç'tir.

Her iki Kongre'yi dikkatle dinleyen Atatürk, burada alınan kararlar doğrultusunda ders kitapları yazılmasını emretmiş; yeni kurduğu devlete çağdaş anlayış kazandırmıştır. Özellikle maddi kültürde Türk etkisinin bütün Balkanlar üzerinde din ayrımı yapmaksızın oldukça etkili olduğunu iddia etmiştir.

II. Türk Tarih Kongresi'nde sunulan bildirilerin hemen tamamını dinleyen Atatürk'ü yakından tanıma fırsat bulan Fehim Bayraktareviç, Yugoslavya'ya dönünce onu tanıtan yazılar yazmış; ona hayranlığını bu yazılarında dile getirmiştir. Bir de Kongrede Atatürk'ün Türk Tarih Tezini destekler mahiyette bildiri sunan Bayraktareviç, Balkanların fethi ile birlikte XIV. yüzyıldan sonra Osmanlı Türklerinin Balkanlı toplumlara değişik alanlarda kazandırdığı şeyleri anlatmış; Fehim Bayraktareviç, Slav dilleri dışında Arapça, Farsça ve Türkçe de biliyordu. Onun gramer üzerine yazılmış olan Osnovi Turske Gramatike/Türk Gramerinin Esasları adlı kitabı, Türk kültürüne aşina olduğunu göstermektedir. Bosnalı Müslümanların da Osmanlı Devlet İdaresine ve saray hayatına kattıklarına vurgu yapmıştır.

Bu bildiride Fehim Bayraktareviç'in Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili tespitleri verildikten sonra Türklerin Balkan milletleri üzerindeki etkileri ile Bosnalıların Osmanlı Devleti'ne hizmetleri Bayraktareviç'in II. Kongrede sunduğu bildiri çerçevesinde ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, II. Türk Tarih Kongresi, Fehim Bayraktareviç.

---

* Yrd. Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi Tarih Bölümü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, El-mek: cemileh@hotmail.com

---

VIEWS OF A BOSNIAN ORIENTALIST ABOUT ATATURK

ABSTRACT

Atatürk paid a lot attention to Turkish history. He pioneered to organize two historical congresses to boost the Turkish identity and invited many scholars of foreign origin into these events. The Turkish History Congress was organized twice on July 2, 1932 and September 20, 1937, in order to gain the national identity of the Turkish nation; these meetings attracted a large number of Western scientists along with Turks to the Dolmabahçe Palace in Istanbul in the Second Turkish History Congress, well-known scientists from the thirteen foreign countries participated in the history. Of those was Bosnian orientalist, Prof. Dr. Fehim Bayraktarevic.

Listening either of congresses carefully, Atatürk ordered to have textbooks written in accordance with the decisions taken here, and set a contemporary agenda to the newly established state. In particular, he claimed that the Turkish influence in worldly matters was quite effective without discriminating against all the Balkans.

Bayraktarevic met with Atatürk who have listened approximately all of the papers presented in the Second Turkish Historical Congress and wrote about him after returning to Yugoslavia and praised Ataturk in his writings. Bayraktarevic, who also presented a paper have described what the Ottoman Turks brought to the Balkan societies in different periods after the 20th century; especially Bosnian Muslims in the Ottoman State Administration.

In this paper, after Bayraktarevic's findings about Atatürk were given, the effects of the Turks on the Balkans were explained along with the paper presented at the Second Congress by Bayraktarevic will be presented in this context.

STRUCTURED ABSTRACT

Atatürk paid a lot of attention to Turkish history. He pioneered to organize two historical congresses to boost the Turkish identity and invited many scholars of foreign origin into these events. The Turkish History Congress was organized twice on July 2, 1932 and September 20, 1937, in order to gain the national identity of the Turkish nation. These meetings attracted a large number of Western scientists along with Turks to the Dolmabahçe Palace in Istanbul in the Second Turkish History Congress, well-known scientists from the thirteen foreign countries participated in the meetings. Of those was Bosnian orientalist, Prof. Dr. Fehim Bayraktarevic.

Listening either of congresses carefully, Atatürk ordered to have textbooks written in accordance with the decisions taken here, and set a contemporary agenda to the newly established state. In particular, he claimed that the Turkish influence in worldly matters was quite effective without discriminating against all the Balkans. Bayraktarevic stated that the congress began with the opening of the archeology exhibition on the

floor of the Dolmabahçe Palace on the lower floor of the latter. The audience listened very carefully to the explanations of both local and foreign scholars about the materials exhibited by Mustafa Kemal in the presence of the politicians and bureaucrats on display. Bayraktarevic, who attended the Second Congress in Istanbul and followed all the events in the latter with great meticulousness returned to his country and published it in the journal *Gajret* in the name of "My impressions at the Dolmabahçe Congress". Professor Bayraktarevic expressed in his article that Atatürk, who is interested in history and language as well as literature, made the Dolmabahçe Palace, which was used by the sultans for pleasure and enjoyment during the Ottoman period, as the center of progress, peace, science and art today.

Bayraktarevic met with Atatürk who have listened approximately all of the papers presented in the Second Turkish Historical Congress and wrote about him after returning to Yugoslavia and praised Atatürk in his writings. Bayraktarevic, who also presented a paper have described what the Ottoman Turks brought to the Balkan societies in different periods after the 20th century; especially Bosnian Muslims in the Ottoman State Administration.

Bayraktareviç stated that it was impossible to enter the content of all the presented papers, but almost all of them was related to the prehistory, history and modern-day of Turkey. On the other hand, many reports about Greek, Roman and other civilizations (Troy, Pergamon) have been presented about the excavations of Hittite monuments in

Boğazköy and the excavations of Alacahöyük in Boğazköy. In the remainder of the manuscript, the cultural role of the Turks on their race, language, history and other nations is emphasized. Some notifications were related to Sumerian art, Seljuk architecture, Turkish historiography and the importance of Byzantine sources related to it. A Hungarian participant have drawn a sketch of cultural relations between Turkey and the Balkans for centuries, explaining the impact on Europe of Turkish culture. A German orientalist have presented over the shape of a new Turkey in the last session of Congress alongside Afet Hanim who told important aspects of Turkish-Ottoman history.

Bayraktareviç offered support in the Second Turkish History Congress to Atatürk's Turkish history thesis by claiming an explanation to support the statement over the lands that constitute the cultural relations between Turkey and Yugoslavia starting with the conquest of the Balkans by the Turks. It started in the 15th century and continued for five centuries in a row. In this respect, three periods can be observed in the Balkans, in which relations with the Turks are clearly distinguished from each other as follows. The Turkish domination in the first place; the period from the decline of the Turks following it to the end of World War I and finally the period from the war to the time of the congress.

Particularly Balkan Muslims still feel a strong spiritual closeness towards Turkish legacy. After the Austro-Hungarian Empire occupied Bosnia, Bosniaks started to see Turkey as their homeland, they have turned to Turkey to be educated. They feel close to Turks when Bosnian students completed their education in Turkey and took Turkish writers'

Turkish Studies

poets, and books with them. They have always translated these books into Bosnian.

Bayraktarevic, who continuously attended to the congresses and had a chance to observe Atatürk, presented and listened to the reports, and gave a speech at the Turkish Historical Congress supporting Atatürk's Turkish History Thesis. He emphasized the material and spiritual cultural influences of the Ottoman State in the Balkans; pointed to the influence of the Balkan tribes on the Ottoman state structure.

In this paper, after Bayraktarevic's findings about Atatürk were given, the effects of the Turks on the Balkans were explained along with the paper presented at the Second Congress by Bayraktarevic will be presented in this context.

Keywords: Atatürk, Second Historical Congress, Fehim Bayraktarevic.

Giriş

Atatürk, milletlerin geleceği için dil ve tarihin önemini bilen bir liderdi. Bu nedenle 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti ilan ettikten sonra kültür alanında yaptığı ilk iş, İstanbul'da Türkiyat Enstitüsü'nü 12 Kasım 1924'te kurmak oldu. Arkasından Türk tarihinin araştırılmasına yönelik yapılanmaya gitti. Türk tarihiyle ilgili çalışmaların bilimsel bir kurum tarafından yürütülmesi amacıyla 1930'da Türk Tarihi Tedkik Heyeti'ni kurdurttu. Bu heyet, 15 Nisan 1931'de Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti'ne dönüştürüldü. 3 Ekim 1935'te bu cemiyetin adı Türk Tarih Kurumu olarak değiştirildi (Yıldız, 2006:334).

Türk Tarih Kurumu'nun önemli faaliyetlerinden biri Türk tarih kongresi toplanmasına yönelik çalışmaları başlatmak oldu. 2 Temmuz 1932'de Ankara'da Atatürk'ün de katıldığı I. Türk Tarih Kongresi, dokuz gün sürdü. Burada alınan kararlar doğrultusunda tarih ders kitapları yazılmaya başlandı. Atatürk'ün direktifleriyle Türk Tarih Kurumu, II. Türk Tarih Kongresi'ni 20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda topladı. Başta Atatürk olmak üzere devlet erkânının bu kongreye büyük ilgi göstermesi, Atatürk'ün tarihe verdiği önemi ortaya koymaktadır (Yıldız, 2006:333). Kongreye Türkiye'dekiler dışında on üç yabancı ülkeden dünyaca tanınmış bilim adamları katıldı. Bunlardan biri Saraybosnalı Oryantalist Prof. Dr. Fehim Bayraktareviç'tir. Bu makalede Bayraktareviç'in Atatürk'e dair izlenimleri ile Türk kültürünün Balkanlar'da etkisini ele alan tebliği üzerinde durulacaktır.

Oryantalist Fehim Bayraktareviç'in Atatürk'e Dair İzlenimleri

II. Türk Tarih Kongresi'ne katılan yabancı bilim adamlarından birisi olan Oryantalist Prof. Dr. Fehim Bayraktareviç, 14 Kasım 1889'da Saraybosna'da dünyaya geldi. İlk ve ortaöğrenimini Saraybosna'da yaptıktan sonra Viyana Üniversitesi'nde Doğu (Arap, Fars, Türk) ve Slav dilleri üzerine yükseköğrenim gördü. 1918'de doktorasını yaptıktan sonra 1922 yılına kadar Saraybosna'da lise öğretmenliği yaptı. 1922-1924 yılları arasında Cezayir Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde çalışmalarda bulundu. 18 Şubat 1925'te Belgrad Üniversitesi Felsefe Fakültesi Dünya Edebiyatı Kürsüsü'ne doçent olarak tayin edildi; ertesini yıl burada Doğu Dilleri Kürsüsü'nü kurdu. 25 Mart 1930'da aynı kürsüde profesörlüğe yükseldi. 24 Ağustos 1939'da ordinaryüs profesör oldu. 1960 yılında emekli oluncaya kadar Doğu Dilleri Kürsüsü'nde göreve devam etti. Emekli olduktan sonra da sekiz yıl kadar sözleşmeli olarak aynı görevi sürdürdü. 22 Şubat 1970'te öldü (Gaziç, 2010:10).

Velut bir akademisyen olan Bayraktareviç'in 350 civarında makalesi bulunmaktadır (Mitrović, 1996:54). Onun ilgi alanları Arap, Türk, Fars dili ve edebiyatları, karşılaştırmalı edebiyatlar ve İslam'dı. Türkoloji ile ilgili en önemli eseri, gramer üzerine yazılmış olan Osnovi Turske Gramatike (Türk Gramerinin Esasları) (Naučna Knjiga Beograd, 1962) adlı eseridir. *İslâm Ansiklopedisi*'nin Avrupa baskılarındaki Pomaklar, Peçenekler, Yörükler maddelerini de Bayraktareviç yazmıştır (Kırbaç, 2012: 93).

Yayın hayatına çok genç yaşta, Saraybosna'da çıkan *Behar* dergisinde neşredilen bazı Boşnak halk türküleri ve hikâyelerini tercüme ederek girdi. 1904-1908 yılları arasında aynı dergide bu çeşit yazılarıyla şiirleri ve Almancadan bazı tercümeleri çıktı (Hadžijahić, 1972:133). 1911-1914 yıllarında da *Gajret* dergisinde şiirler ve tercümelere başka İslamiyet ve İslamiyet'in yayılışına dair telif ve tercüme yazıları basıldı (Popović, 2004:23).

Bayraktareviç, İstanbul'da Atatürk'ün katıldığı II. Türk Tarih Kongresi'ndeki tüm olup bitenleri büyük titizlikle takip ederek yazıya dökmüş; bunu memleketine dönünce "Dolmabahçe Kongresindeki İzlenimlerim" adıyla *Gajret* dergisinde yayımlamıştır. Profesör Bayraktareviç, dil ve edebiyatın yanı sıra tarih alanı ile de ilgilenen Atatürk'ün Osmanlı döneminde sultanların zevk ve sefa için kullandıkları Dolmabahçe Sarayı'nı bugün ilerleme, barış, bilim ve sanatın merkezi haline getirdiğini makalesinde dile getirmiştir (Bajraktarević, 1937: 260-261).

Başta Atatürk olmak üzere Türk Tarih Kurumu üyeleri ile diğer Türk öğretim üyeleri, on iki Avrupa ülkesinden (Almanya, Fransa, İsviçre, Avusturya, İngiltere, Macaristan, İsveç, İtalya, Polonya, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya) katılan bilim adamlarına kongre süresince geleneksel Türk misafirperverliğine uygun bir şekilde özel ilgi göstermişlerdir.

Dolmabahçe Sarayı'nın ilerleme, barış, ilim ve sanatta kullanılması nasıl ilgi çektiyse, tebliğcilerin ikramla birlikte Dolmabahçe'den Florya plajına kadar deniz yoluyla gezdirilmesi de Bayraktareviç'te hayranlık uyarmıştır. Bu sırada katılımcılara Atatürk'ün Florya'daki yazlık evi de gösterilerek Türkiye'yi daha yakından tanıma fırsatını bulmuş olduklarından bahsetmiştir.

Bayraktareviç, kongrenin Dolmabahçe Sarayı'nın alt katında Atatürk'ün talimatı üzerine arkeoloji sergisinin törensiz açılmasıyla başladığını, sergiye siyasetçiler ve bürokratların eşliğinde Mustafa Kemal'in de katılarak sergilenen malzemeler hakkında hem yerel hem de yabancı bilim adamlarının açıklamalarını çok dikkatli dinlediğini dile getirmiştir.

Prof. Dr. Bayraktareviç, aynı gün öğleden sonra saat üçte Dolmabahçe Sarayı'nın büyük salonunda Kongrenin merasimle açılışının yapıldığına işaret ettikten sonra ilk oturumda yapılanları şöyle anlatmıştır: "*Mustafa Kemal Atatürk kongre salonuna girdikten sonra Türk Tarih Kurumu başkanı Hasan Çambel Bey açılış konuşmasını yaparak kongrenin amacını açıklamıştır. Ardından Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan Bey kongre başkanlığına, Cenevre Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ejen Pitar fahri başkanlığına, Afet (İnan) Hanım, Hasan Çambel ve çok ünlü Türk bilim adamı Halil Edhem (Eldem) ise eşbaşkanlığına seçilmişlerdir. Bu formalitelerden sonra Türk Dil Kurumu adına iki konuşmacının hitabından sonra yabancı katılımcılar adına Prof. Dr. Pitar söz almıştır. Arkasından Afet Hanım, Türk Tarih Kurumu'nun arkeolojik faaliyetleri konusundaki bildirisini sunmuştur. Onu takiben kurumun diğer alanlardaki çalışmalarından kurum Genel Sekreteri bahsetmiştir. Türkiye dışındaki bilim adamları için de önemli bilgileri içerdiği için bu iki bildiri takdirle kabul edilmiştir.*"

Kalan diğer beş gün (21-25 Eylül) Kongre programı gereği hem öğleden önce hem de öğleden sonraki oturumlarda aralıksız sürmüş; yetmişten fazla bildiri Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca olarak sunulmuştur. Buna rağmen başta Atatürk olmak üzere tüm katılımcılar büyük ilgi ile dinlemişlerdir.

Turkish Studies

Bayraktareviç, makalesinde tüm bildirilerin içeriğine girmek imkânsız olduğunu, fakat tüm katılımcıların aşağı yukarı tarihöncesi, tarih ve modern Türkiye'nin durumu ile alakalı konular üzerinde durduklarından bahsetmektedir. Buna ilişkin genelde bildirilerin Anadolu'daki Hitit anıtları kazılarına özellikle Boğazköy'deki Alacahöyük kazılarına önem verilirken diğer taraftan birçok bildiri Yunan, Roma ve diğer medeniyetlerin kalıntılarıyla (Troya, Bergama) ilgili olarak sunulmuştur. Bildirilerin kalan kısmında ise Türklerin ırkı, dili, tarihi, diğer milletlerin üzerindeki kültürel rolü üzerinde durulmuştur. Bazı bildiriler, Sümer sanatı, Selçuklu mimarisi, Türk tarih yazıcılığı ve onunla ilgili Bizans kaynaklarının önemi ile alakalı idi. Bir Macar katılımcı, genel olarak Avrupa üzerinde Türk kültürünün etkisini anlatarak yüzyıllar boyunca Türkiye ile Balkanlar arasındaki kültürel ilişkilerin krokisini çizmiştir. Kongrenin son oturumunda bir Alman oryantalist yeni Türkiye'nin şeklini, Afet Hanım da Türk-Osmanlı tarihinin önemli yönlerini anlatmıştır.

Bayraktareviç'in anlattıklarına bakılırsa bu bilimsel toplantı, tam bir Türk tarihi kongresiydi. Buna rağmen başta Atatürk olmak üzere Kongre organizatörleri sadece yerel bilim adamlarının düşüncelerini değil yabancı bilim adamlarının görüşlerini de duymak istemiş, buna göre organizasyonu sağlamışlardır. Çünkü onlar Cumhuriyet'e kadarki Anadolu'nun gerçek tarihinin ancak bu şekilde öğrenileceğini düşünmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti Milli Şefi Mustafa Kemal Paşa'nın kendi konutunu Kongre için kullandırması ve yedi gün süren toplantılara hem sabah hem de öğleden sonra düzenli olarak her gün katılıp dikkatli bir şekilde dinlemesi tüm katılımcıların derin hatırasında kalacaktır.

Bayraktareviç'in Kongrede Sunduğu Bildirinin Atatürk'ün Türk Tarih Tezini Destekler mahiyette Olması

II. Türk Tarih Kongresi'nde Atatürk'ün Türk tarih tezini destekler mahiyette bir bildiri sunan Bayraktareviç'e göre Türkiye ile Yugoslavya'yı teşkil eden topraklar arasındaki kültürel ilişkiler, esas itibariyle Türkler tarafından Balkanların fethi ile birlikte XIV. yüzyılda başlamış; beş asrı müteceviz bir zaman devam etmiştir. Bu bakımdan, Balkanlarda Türklerle münasebetlerde, birbirinden çok bariz bir surette ayrılmış üç devir müşahede edilebilir: Başta Türk hâkimiyeti devri; onu müteakip Türklerin gerilemesiyle başlayarak I. Dünya Savaşı'na kadar gelen devir ve nihayet harpten sonra ve Kongre'nin yapıldığı zamana kadar olan devir.

Bu kültürel münasebetlerde en uzun süren ilk dönemde, doğal olarak en fazla sıklık arz etmektedir. Bu devirde Balkanlı toplumlar, bu arada Yugoslavya halkı önce Selçuklu Devleti kültür unsurlarına, daha sonra Bizans kültürünün bazı unsurlarına dayanan Türk medeniyeti ile doğrudan doğruya temas halinde idiler. Osmanlı Devleti, Balkanlarda barış getirdikten ve Balkan milletleri arasında bir nevi düzen ve homojen bir yapı yarattıktan sonra devam edici bir devlet sıfatıyla hareket etmeye başladı. Nasıl Bizans, ondan birkaç asır önce Balkanlarda Hristiyanlığı yaymayı bir devlet işi kabul ettiyse, Osmanlı Devleti de devrin zihniyetine uygun olarak Balkan yarımadasında İslamiyet'i yayıyordu. Diğer taraftan, gerek Bizans kültürü, gerekse Türk kültürü belirgin bir din damgası taşıdıklarından, Osmanlılar Hristiyanlar arasında yaydıkları manevi kültürü sınırlı tuttular. Bununla birlikte bu kültür, Sultan Fatih'in (1451-1481) dinini kabul eden Balkanlı topluluklar üzerinde daha fazla etkili olmuştur.

Maddi kültür hususunda Türk etkisi, din ayırt etmeksizin, bütün Balkanlılar üzerinde son derece kuvvetli idi. Türkler, hâkim oldukları bu yerlerde pek çok yeni şehir inşa ettiler. Buralarda çok önemli eserler vücuda getirdiler ki; bunlar köprüler, su tesisleri, yollar, hamamlar, camiler, mektepler, kütüphaneler ve diğer kültür kurumlarıdır. Ardından Türkler, Balkanlarda muhtelif zanaatların, halk kıyafetlerinin, yemeklerin, ev inşaatının, ev eşyasının, mutfak ve sofranın gelişmesinde de etkili oldular. Demek ki Türkler, Balkanların sadece siyasi hayatı üzerinde etkili

olmamışlardır. Balkan şehirlerine Doğu şehirciliğini sokan da Türklerdir. Şehirlerin haricinde Türkler Balkanlara Doğunun iktisat sistemi ile Türk idare şeklini de sokmuşlardır.

Türk maddi ve manevi kültürünün Yugoslavya'da yaşayan halklar ve genelde Balkanlılar üzerinde büyük etkisi olmuştur. Bunun üzerine şu soru sorulabilir; yüz yıllarca süren karşılıklı ilişkiler sırasında Yugoslav halkı Türklere bir şey vermiş midir? Elbette buna olumlu bir cevap verilmesi gerekmektedir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nin ilk dönemde bazı Sırp prensesleri sultanlara eş olarak verilmiştir. Kurulan bu akrabalık, Osmanlı sarayı üzerinde geleneksel yapı dışında etkiler yaratmıştır. XV. yüzyılın meşhur tarihçisi Oruç Bey'in Osmanlı padişahı I. Bayezit (1389-1403), hakkında: "Vilk kızı geliceye degin Sultan Bâyezid Han sohbet işret nidügin bilmezdi. Ol vakte dek şarâb sohbeti olmazdı." (Öztürk, 2008:23) demesi Yugoslav-Türk münasebetlerinin Osmanlı Devleti'nde daha ilk dönemlerde, evliliklerle başladığını İslam anlayışı dışında bazı âdetlerin o zamanlar ortaya çıktığını göstermektedir.

Ayrıca Türklerin hoşgörüsü sayesinde Yugoslavlar, Osmanlı Devleti'ne en yüksek derece devlet memurları ve üstelik Sokollu gibi birçok sadrazamlar vermişlerdir. Diğer taraftan Yugoslavlar din değiştirerek veya devşirme yoluyla Türk ordusuna sayısız nitelikli asker verdikleri gibi tecrübeli general ve amiral temin etme konusunda da eksik olmamışlardır.

Müslüman Yugoslavlar'ın yani Boşnakların büyük ölçüde Türk ilim ve edebiyatında yer aldıklarını diğer kayda değer Boşnak edebiyatçıların yanı sıra çok ünlü bir oryantalist olan Saffet-Beg Başağaç (Karić, 2004:326) eserleriyle ispat etmiştir.

Yugoslavya'da konuşulan dillere gelince, birçok sultanların ve bilhassa Sultan Fatih Mehmet'in bu dillerle ilgilenip öğrendiği kabul olunmaktadır. Hatta Kosova Savaşı'ndan sonra Sırpça, saray ve diplomasi dili olarak kullanılmaya başlanmıştır. Buna rağmen Sırpça'dan Türkçe'ye kral, kraliçe, voyvoda, vladika veya ladika, voynik gibi çok az kelime geçmiştir. Bu durumda Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda hakimiyet sürdürdüğü dönemdeki kültürel ilişkiler göz ardı edilemez.

Osmanlı Devleti, Balkan vilayetlerini terk etmeye başladığında Yugoslavya ile kurulan münasebetler doğal olarak yok olmaya başlamıştır. Yeni Balkan devletleri bağımsızlıklarını kazanmaya başlayınca o aralık kültürel bir inkılap geçirmiş ve beş yüz yıllık duraklama döneminden sonra kendi milli temellerine dayanmak istemişlerdir. Bu anlayışla o zamana kadar özellikle kullanılan Türkçe topografik isimler milli isimlerle değiştirilmiştir.

Öte yandan, özellikle Balkan Müslümanlarında, güçlü bir manevi kültürün kalıntıları hâlâ hissedilmektedir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna'yı işgal ettikten sonra Türkiye'yi anavatan olarak gören Boşnaklar, tahsil için Türkiye'ye yönelmişlerdir. Türkiye'de eğitimini tamamlayan öğrenciler memleketlerine dönerlerken kendilerine yakın hissettikleri Türk yazarları, şairleri, alimlerine ait kitapları beraberlerinde götürmüşler; bu kitapları Boşnakça'ya çevirip daima okumuşlardır.

Tüm dünyada olduğu gibi I. Dünya Savaşı'ndan sonra hem Türkiye'de hem de Yugoslavya'da birçok değişiklik meydana gelmiştir; Yugoslavya halkının kurtuluşu ve milli birliği bu dönemde sağlanmıştır. Türk milleti ise Mustafa Kemal Paşa'nın komutası altında kahramanca savaşarak istiklalini kazanmış; ilerlemesine engel zincirlerden kurtulmuştur.

Sonuç

Atatürk, Türk Milleti'ne milli benliğini kazandırmak amacıyla Türk tarihine önem vermiş; bunun düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi için Türk Tarih Kurumunu tesis etmiştir. Onun ortaya koyduğu Türk Tarihi Tezi'ne uluslar arası boyut kazandırmak için iki defa Türk Tarih Kongresi

düzenlemiş; çok sayıda Batılı bilim adamı bu toplantılara katılarak bildiri sunmuştur. Bunlardan biri de Boşnak kökenli Fehim Bayraktareviç'tir.

Kongrelere devamlı olarak katılan ve sunulan ve bildirileri dinleyen Atatürk'ü yakından gözleme fırsatı bulan Bayraktareviç, II. Türk Tarih Kongresi'nde yaptığı konuşmada, Atatürk'ün Türk Tarihi Tezi'ni destekler mahiyette görüşler ortaya koymuştur. Balkanlarda Osmanlı Devleti'nin maddi-manevi kültürel etkilerini vurgulamış; balkanlı kavimlerin Osmanlı devlet yapısı üzerindeki tesirlerine işaret etmiştir.

Bayraktareviç'in II. Türk Tarih Kongresi'nde ortaya koyduğu görüşler, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Yugoslavya arasındaki bağların güçlenmesine alt yapı oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- Bajraktarević, Fehim. (1937). "Utisci s kongresa u Dolmabahçi: Šef države Kamal Atatürk prisustvovao je svakog dana i prije i poslije podne, sjednicama kongresa", *Gajret*, S. 18,14 s. 260-261.
- Beğ, (2008). *Oruç Oruç Beğ Tarihi*, (haz. N. Öztürk), İstanbul Gazıcı, Lejla, "Fehim Bajraktarević Balkanski Orijentalista Evropskog Tipa", *Znakovi Vremena*, C. 13, S. 48/49, Sarajevo 2010.
- Hadžijahić, Muhamed. (1972). "In memoriam: Derviš M. Korkut, Fehim Bajraktarević, Antun Šimčik, Hazim Šabanović, Derviš Buturović, Asaf Sokolović, Franz Babinger, Alois Schmaus, Aleksandar Solovjesev", *Separat iz Anala Gazi Husrev-begove biblioteke*, C. I, Sarajevo
- İSAM, (2012). *Balkan Türkoloji Tarihçesi ve Balkan Türkologları*, (ed. Selçuk Kırbaç), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara
- Karić, Enes. (2004). *Prilozi za povijest islamskog mišljenja u BiH XX stoljeća*, Knjiga I, El-Kalem, Sarajevo, s. 326.
- Mitrović, Anđelka. (1996). *Naučno delo Fehima Bajraktarevića*, Beograd, s. 54.
- Popović, Aleksandar. (2004). "Moj prvi učitelj Fehim Bajraktarević", *Nur Dergisi*, S. 40, Beograd, s. 23-28.
- Yıldız, Hakkı Dursun. (2006). "Mustafa Kemal Atatürk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, s. 333-335.